

Şehrin YeniGün GAZETESİ'NİN ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR Maafızası

ÇİLT: 4 • SAYI: 16

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

15 TEMMUZ 2022 CUMA

**KONYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ**

KONYA BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA

YASTAYIZ

KONYA'YA YAKIŞMADI

Konya'mız kendisine yakışmayan bir olaya tanık oldu. Şehir Hastanesinde görev yapan bir uzman doktor tedavi ettiği bir hastasının ölümü üzerine hasta yakını tarafından katledildi.

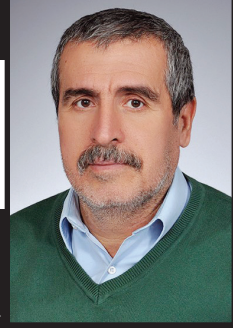
Ölümün hak olduğuna ve vade yetmeden son nefes verilmeyeceğine, ölümün ölündeki en önemli engelin vade olduğuna inanan bir dinin mensupları olan bizlere ne oldu? Nasıl bir ruh haline sahibiz ki hayatın ve ölümün arasındaki sürenin Allah'ın bize verdiği mühlet kadar olduğuna inanan bir toplum halinden ölümün sorumluluğunu hastamızı tedavi edip ona daha kaliteli bir hayat sunmak olan doktorların üzerine yükler hale geldik.

Mevlâna ile başlayan Ladikli Ahmet Ağa, Hacıveysizade ile günümüze taşınan insana sevgi ve saygı gösterme geleneğimiz hangi dar kafalı kişiler tarafından yok edildi? Kimler şehrin bu hale gelmesinde rol aldı?

Hani şehrimizin kanaat önderi hoca efendileri vardı... Bir zamanlar kendilerini Ladikli Ahmet Ağa'nın, Hacı Veyiszade'nin, Tahir Hoca'nın varisleri ilan etmişlerdi. Nerede bu hoca efendiler? Emanetiniz emin ellerde diyorlardı. Emin eller ile ehil eller arasındaki farkın ne olduğu anlaşıldı mı? Müslüman basiret sahibi olur derdi atalarımız... Basiret sahibi olmak için ehil olmak da gerekiymiş demek ki...

Bu katliamdan kendilerine ders çıkarmayan hoca efendilere buradan seslenmek istiyorum. Konya'nın manevi mimarlarına vekil olduğumuzu iddia ederken bu olay sizi hiç etkilemedi mi? Biz nerede hata yaptık diye bir an başımızı ellerinizin arasına alıp düşünme ihtiyacı duymadınız mı?

Gerçi bu olayların sizi ilgilendirmediğini biliyorum. Nasıl ki Konya'nın manevi vadisi olan Üçler Mezarlığı yanına Hilton Oteli dikilirken sesiniz çıkmamışsa, nasıl ki bir zamanlar şimdi terör elebaşı diyerek lanetlediğiniz

**SADIK
GÖKÇE**

sadikgokce@hotmail.com

Fetullah Gülen'e bir zamanlar övgüler düzmekten çekinmedinizse bugün de üzerinize almadan bu olayı da geçiştirirsiniz.

Hani bazılarınz Fetullah Gülen'in Devleti ele geçirme operasyonu olan 12 Eylül Referandumunda halkı EVET demeye çağırılmış hatta ölümler bile oy vermeli diyebilmişiniz.

Bugün 15 Temmuz'un yıl dönümünü yaşıyoruz. Kutluyoruz diyemiyorum... Çünkü ortada kutlanacak bir durum yok. Kendi halkına ateş açan bir hainler gurubu ve bunların karşısında kendi askerini katleden bir halk var. Ki bu halk yüz yıldır askeriyesini Peygamber Ocağı diye isimlendirmiştir.

İşte 15 Temmuz günü halkın üzerine ateş etmekten çekinmeyen hain grup ile görevi Allah'ın verdiği izin çerçevesinde kendisine gelen hastayı tedavi etmeye çalışan doktoru katleden aynı kafanın ürünü.

Ben şahsen halen bir zamanlar yazdıkları köşelerinden ve konuştıkları kürsülerinden Fetullah Gülen'e övgü düzen ve kendilerini kanaat önderi olarak görenlerden bir özür bekliyorum.

Zaman unutmaz... Bir gün bu yazılar ve konuşmalar gün yüzüne çıkacak. O zaman torunlarınız sizinle gurur duymayacaklar. Vakit varken Konya halkından özür dileyin, hata yaptığınızı kabul edin.

Mevlana'nın şehrimize aşladığı İslam'ın hoşgörü kaidesinin tekrar tesis edilmesi ve daha başka doktorun katledilmemesi dileği ile...

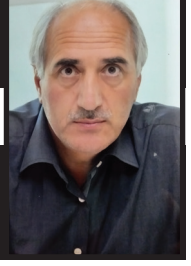
HOŞ YAŞAYIN, HOŞÇAKALIN

İÇİNDEKİLER

- KONYA'YA YAKIŞMADI
- SADIK GÖKÇE
- GÜN EKŞİLMESİN PENCEREMDEN-2
- ŞABAN KUMCU
- KIBRIS BARIŞ HAREKÂTINI HAZIRLAYAN SEBEPLER VE

- SONUÇLARI
- ANUŞ GÖKÇE
- TÜRKÇÜ YAZAR AKA GÜNDÜZ'ÜN BAZI MAKALELERİNDEKİ HATIRALAR VE TESPİTLER
- MUSTAFA ÖZCAN

GÜN EKİLMESİN PENCEREMDEN-2

ŞABAN
KUMCU

Cahit Sıtkı, Diyarbakırlı zengin ve köklü bir ailenin çocuğudur. Ailesine duygu bakımından çok bağlı olmakla beraber, derbeder yaşayışı dolayısıyla onlardan uzaklaşmıştır. Elinde imkânlar olduğu halde, birçoklarının koştuğu veya sınıksız sarıldığı zenginliğe, fakir bohem (günü gününe, tasasız, düzensiz) hayatını tercih etmesi, eski mistiklerde olduğu gibi bir uzaklaşma, suni (yapay) şeylerden soyunup, varlığın asli değerlerini bulma arzusunun bir sonucudur.

Bugün Cuma...

Bugün Cuma;

Büyükannemi hatırlıyorum,

Dolayısıyla çocukluğumu,

Uzun olaydı o günler!

Yere düşen ekmek parçasını

Öpüp başıma götürdüğüm günler!

1940 yılında Paris'e giden Cahit Sıtkı Tarancı, orada ölüm korkusunu çok keskinleş-tiren savaş ile karşılaşır. Paris bombardıman edilirken, bisikletle tam on gün yolculuk yaparak Bordeaux'ya gelir. Türkiye'ye döndükten sonra yine savaş yıllarında askerlik hizmetini yapar. Şiirlerini ölümün aynasında hayatı pırıl pırıl gördüğü bu yıllarda yazmıştır. O yıllarda Varoluşçuluk felsefesinin, edebiyata akseden taraflarıyla meşgul olmuştur. Heidegger'de "ölüm" ve "fanilik" duygusu "Zeitlichkeit" konusu önemli bir yere sahiptir. Ona göre insan, hayatın derin manasına ancak ölüm düşüncesiyle ulaşabilir. Saf şiire inanan Cahit Sıtkı, bu felsefeyi; soyut bir doktrin (öğreti) olarak değil, bir "yaşantı" olarak şiirlerine aktetmiştir. "Çilingir Sofrası" şiirinde. Varlıkla insan arasında bir ilişki kurar;

Otur ki sandalye hatırlasın,

Sandalye olduğumu.

Masa da unuttur masalığımı,

Elini koymasın üstüne.

Bakışlarımı ayırmaya gelmez,

Sürahi boşalır sonra suyundan.

"Tereke" adlı şiirinde, bu ilişkiyi, ölüm temiyiyle birlikte ele alır;

Ben ölürsem ölümlerim bir şey değil;

Ne olursa garip eşyama olur.

Bir hayır sahibi çıkar mı dersin,

Mektuplarını iade edecek?

Ya kitaplarım ya şiir defterim?

Yanarım bakkal eline düşerse,

Kim bilir bu döşekte kimler yatar,

Hangi rüyaları örter bu yorgan!

El sırtında böyle zarif duramaz,

İsmarlamadır elbisem, pardesüm;

Her ayağa göre değil kunduram;

Bu kravat ben bağladıkça güzeldir;

Bu şapka kimse böyle giyemez.

Ölümün veya yokluğun karşısında varlık, hayret vericidir. Cahit Sıtkı, filozof değil, şair olduğu için, dünyaya ve hayata bakarken onda bir güzellik de bulur. Paris'ten, arkadaşı Ziya Osman Saba'ya yazdığı bir mektupta şöyle der: "Cruel enthousiasme (inanılmaz acımasız bir coşku ve heyecan) içindeyim. Bugün yarın ölmem pek mümkün, uçaklar bombardımanlara başladı." Cahit Sıtkı, hayatın eşsiz güzelliğini işte böyle bir ölüm tecrübesi içinde görmüştür. "Bugün" şiirinde ölüm karşısında duyulan yaşama sevinci büyük bir kuvvetle hissedilir:

Bugün masal değil,

Masaldan daha güzel, gerçek;

Bugün yeryüzünde olduğum gün!

Ayaktayım işte;

Asfalta amut,

Akasyaya muvazi,

İnsanlarla omuz omuza,

Kurtlarla kuşla aynı kaderde,

Gülden laleden farksız,

Faniliğinde ömrün;

Herkes gibi dertli,

Ümitli herkes kadar;

Ölüm karşısında hayatı bir bütün olarak anlayan, dünya ile kendi arasında da bağlar kuran Cahit Sıtkı, bazı şiirlerinde Yunus Emre'ninkine yaklaşan bir "varlık mistisizmine" ulaşır. İnsanlık dışındaki varlıklarla da dostluk kurmaya çalışır. Paris'te bombalar altında yazmış olduğu "Robenson" adlı şiirinde, şöyle der:

İsterdim tercümanım olasın,

Tanıtasın beni balıklara,

Vahşi kuşlara ve çiçeklere;
Bizdendir diyessin benim için.

İnsanlık dışındaki varlıkları benimseyişi, yalnızlık duygusuyla yakından ilgilidir. İnsanlar arasındaki münasebetin çok defa sahte oluşu, bazı insanları tabiata daha çok yaklaştırır. Dostluk ve sevginin ne olduğunu yalnızlık duygusu çekenler çok daha iyi bilirler. Cahit Sıtkı'nın aşk şiirlerinin arkasında derinden hissettiği bu yalnızlık duygusunun büyük rolü vardır. Onu tabiata götüren de bu yalnızlık duygusudur. "Yalnızlık Macerası" başlıklı şiiri Cahit Sıtkı'da bu duygunun, ne kadar köklü olduğunu gösterir.

.....

Paylaşırsa dost paylaşmış,
İnsanın derdini sevincini.
Dost ümidiyle ortalığa düşmeyegör,
Hangi kapıyı çalsan kimseler yok,
Hangi omuza dokunsam yabancı çıkar.

İnsanı eşyadan ve hayvandan ayıran başlıca vasıf, içinde bulunduğu an ve durumu aşma arzusu ve özleyişidir. Varlığı duyularla anlayıp kavraması ve dikkati; insanı içinde bulunduğu duruma mahkûm eder. Durağan, değişmeyen (statik) bir durum meydana getirir. Bu insan ruhunun özüne, varlığına aykırıdır. İnsan ruhu, düşünce, irade ve hayalini yönelteceği bir "öte" ye muhtaçtır. Ufku kapandığı takdirde, sebebi belirli veya belirsiz can sıkıntılılarıyla kıvrınır.

Cahit Sıtkı, bazı şiirlerinde ferdi veya sosyal geleceğe ait tasavvurlarını anlatmakla beraber, "öte" den, "gelecek" ten çok, "şimdi var olana" önem verir. Bazı şiirlerinde de Allah'ı ve varlık ötesini arar. "Şaşkırdım Kaldım" şiiri ufku olmayan bir insanın, içinde bulunduğu sıkıntılı durumu anlatan güzel bir şiirdir.

Şaşkırdım kaldım nasıl atsam adım;
Gün kasvet gece kasvet.
Bulutlar, sisler içinde bulandım;
Gök mavisine hasret,
Olmuyor seni düşünmemek Tanrım,
Ummamak senden medet.
Suyun dibine vardı ayaklarım;
Suyun dibine zulmet.
Kalmadı ümidin soluk ve cız,
İşiğında bereket.
Ve ölüm, kapımda kışner, sabırsız,
Bir at oldu nihayet.

Cahit Sıtkı, şiirlerinde ve hikayelerinde Diyarbakır'dan pek söz etmez ama mektuplarında, bu şehirde yaşayan ailesine olan sev-

gisi, açık bir biçimde görülür. Prof. Dr. İnci Enginün'ün bin bir emekle derlediği mektuplardan oluşan "Evime ve Nihal'e Mektuplar" da şairin, ailesi, memleketi ve kardeşiyle duygulu, güzel bir ilişkisi olduğunu görürüz. 15 Aralık 1929'da on dokuz yaşındayken Galatasaray'dan annesine yazdığı mektupta, aile ismi Piriñçizade'yi ne kadar benimsediğini, şöyle ifade eder.

"Gelecek nesiller bir Piriñçizade ailesinin var olduğunu bilecekler ve bu ismi hürmet ve takdirle anacaklardır. Siz haldeki saadetten mesulsünüz, ben istikbaldeki şöhretimizi hazırlamakla meşgulüm." Mektuplarla beraber, kardeşinin okuması için sık sık romanlar, artist dergileri gönderen Cahit Sıtkı, Ocak 1931 tarihli mektubunda, bir ağabeyin kardeşine verebileceği en güzel tavsiyeleri veriyor.

"İstanbul olmak, Diyarbakırlı olmak mesele değildir. İnsanda ince bir zevk olduktan sonra; bir köyde, bir kulübede bile doğmuş olsa; her yerde ve her zaman kendini gösterir ve alkışlatır. Onun için İstanbul olmaya filan heves etme. Diyarbakırlı olduğunu istersen aleme ilan et... İstanbul çok güzel Nihal, fakat içinde doğup büyüdüğümüz Diyarbakır daha güzeldir. Topraklarında bize yakınlık var, taşları bize karşı hissiz değildir. Havası ciğerlerimizi iftiharla şişirecek, temiz ve öz havamızdır. Suları ancak bizim hararetimizi söndürebilir. Biz, yalnız o muhit içinde varlığımızı gösterebilir; Diyarbakır denen yerde, yaşamanın ulviyetini kavrayabiliriz. Vel-hasil şekerim, Diyarbakır'ı sevmek bir vazife ve hem de ihmal edilmeyecek mukaddes bir vazifedir."

Gün Bitti. . .

Gün bitti;

Akşam serinliğinde başlıyor memleketim.

Doğduğum köy göründü;

Sakin yıldızlarıyla gittikçe yaklaşan

sema,

Dört nala kalktı atım sevincinden;

Uçarak gidiyorum sılaya.

Çocukluğumda uçurduğum uçurtmalar
olacak

Bacalara takılan şu beyaz bulutlar;

Belki de rüzgârda namaz bezidir,

Yüzüne hasret kaldığım anacığım!

Herhalde beni bekleyenler var.

Okiyup vali olmasını ve ailesinin adını yüceltmesini arzu eden babası tarafından İstanbul'a, Saint Joseph Lisesi'ne gönderildi. Bu

İŞ TALEPNAME

SÖME

PERSON

DIKKAT:

1 - Bilgin nüsheler orijinal
2 - İradetler be kâğıtlar ki

1 - Ad ve Soyadınız? *Cahit Sıtkı Tarancı*

2 - Adresiniz? *Kadıköy Paşazade 40/81*

3 - Doğum yeriniz, doğum tarihiniz? *Dişarlıkçı 1910 (1326)*

4 - Tabiiyetiniz, Dininiz? *Türk İslâm*

5 - Evli misiniz; bekâr mısınız? Çocuklarınız? *Bekârım*

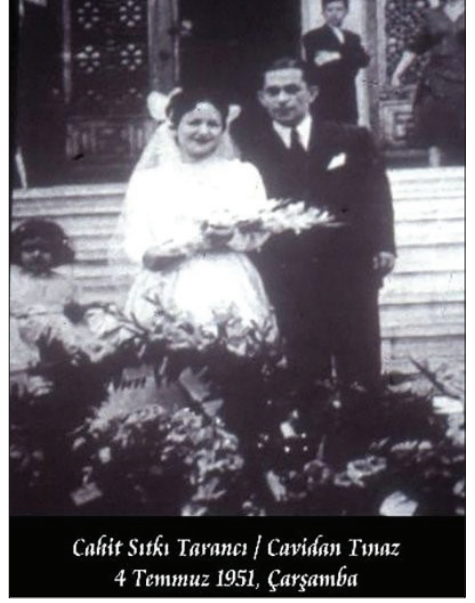
6 - Babanız kimdir? Memuriyet, hayatta olup olmadığı? *Sıtkı Tarancı, hayattadır. Dişarlıkçıde çiftlikte meşguldür*

7 - İradetler emlakiniz var mı, varsa nelere? *Yoktur*

8 - Askerliğiniz yaptınız mı? *Hayır. Mülkiye İktisat ve Ticaret Mektebinde kazandı bulduğum hâleyle teâlâ stânda*

9 - Evvelce başka bir memuriyette terâfihâl verildiniz mi? *İstanbul Dişarlıkçıde verdim. (Pâk müdürliğinde Varidok memur müdürü idim.)*

"Ayakkabı fabrikasına iş başvurusu"

Cahit Sıtkı Tarancı / Cavidehan Tınaz
4 Temmuz 1951, Çarşamba

ayrılığı cennetten kovulma ve bir tür cezalandırma olarak kabul eden Cahit Sıtkı, vali olmak için çabalamak yerine şair olmayı tercih etti. İstanbul'da tek başına varlık mücadelesi vermek zorunda kalışı ve karşılaştığı olumsuzluklar şairi, hassas mizaçlı birisi haline getirmiştir. 1931'de girdiği Mülkiye Mektebi'ni (Siyasal Bilgiler Fakültesi), bitirmeden, eğitime Yüksek Ticaret Okulu'nda devam eder.

Ancak memuriyet sınavını kazanıp Sümerbank'ta çalışmaya başladıktan sonra bu okuldan ayrılır. Şairin, Beykoz Kundura Fabrikası'na, kendi el yazısıyla yaptığı iş başvuru belgesi, yapılan araştırmalar sonucu bulunmuştur. Adres, memleket, doğum tarihi, askerlik durumu gibi sorulardan sonra; "istediğiniz maaş nedir?" sorusuna, usta şairin verdiği cevap dikkat çekicidir: "Ne layık görürsünüz."

"Ömrümde Sukat" adlı şiir kitabı henüz Mülkiye Mektebi'nde yayınlandı. Karabük'e atanması üzerine Sümerbank'taki memurluk görevinden ayrılıp, hikayelerini yayınladığı Cumhuriyet Gazetesinde çalışmaya başlar. Aynı yıllarda Peyami Safa ile tanışır. Paris'e gider. Paris Radyosu'nda Türkçe yayınlar spikerliği yapar. 1938-1940 yılları arasında Science Politique'te (Siyasal Bilimler Fakültesi'nde) yüksek lisansını bitirir. Paris'te Oktay Rifat ile tanışır. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra, Paris'ten bisikletle kaçarak Türkiye'ye döner. 1941-1943 yılları arasında, Balıkesir'in Burhaniye İlçesi'nde as-

kerliğini yaptığı sırada, "Haydi Abbas" şiirini yazar.

Askerliğini bitirdikten sonra İstanbul'a ailesinin yanına yerleşir. Bir süre babasının iş yerinde çalışan şair, daha sonra Ankara'ya taşınır. Anadolu Ajansı'nda ve Çalışma Bakanlığı'nda görev yaptığı bu dönemde, "Otuz Beş Yaş" şiirini yazan Cahit Sıtkı, 1951'de Cavidehan Tınaz ile evlenir. Evlendikten sonra yazdığı şiirlerini "Düşten Güzel" adlı şiir kitabında toplar.

Otuz Beş Yaş

Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder.
Dante gibi ortasındayız ömrün.
Delikanlı çağımızdaki cevher,
Yalvarmak yakarmak nafile bugün,
Gözünün yaşına bakmadan gider.

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?
Ya gözler altındaki mor halkalar?
Neden böyle düşman görünüyorsunuz,
Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Zamanla nasıl değişiyor insan!
Hangi resmime baksam ben değilim.
Nerde o günler, o şevk, o heyecan,
Bu güler yüzlü adam ben değilim;
Yalandır kaygısız olduğum yalan.

Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız;
Hatası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız,

Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
Gittikçe artıyor yalnızlığımız.

Gökyüzünün başka rengi de varmış!
Geç fark ettim taşın sert olduğunu.
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlamış.

Ayva sarı nar kırmızı sonbahar!
Her yıl biraz daha benimsediğim.
Ne dönüp duruyor, havada kuşlar?
Nerden çıktı bu cenaze? Ölen kim?
Bu kaçınıcı bahçe gördüm tarumar.

N'eylersin ölüm herkesin başında.
Uyudun uyanamadın olacak.
Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
Bir namazlık saltanatın olacak.
Taht misali o musalla taşında.

Cahit Sıtkı Tarancı, ölümünden üç yıl önce 1 Ocak 1953'te, Mavi Dergisine verdiği röportajda; hayatınızdan kısaca bahseder misiniz? Sorusuna şu cevabı verir: "1910'da Diyarbakır'da doğdum. İlkokuldan sonra İstanbul'a gittim. Fransız mektebinde, Galatasaray'da, Mülkiye'de okudum. İki seneye yakın bir süre Paris'te bulundum. Uzun zamandır mütercim olarak çalışmaktayım. Evleneli bir yıl oluyor. Güzel şiir yazmaktan başka ihtirasım (daha güçlü bir isteğim) yoktur." Cahit Sıtkı Tarancı, genç denilebilecek bir yaşta ölmemiş olsaydı, muhakkak ki daha başka ufuklara yönelecekti. O, sanki bu durumu sezmiş gibi, Türkçe'nin

en güzel şiirlerinden birisi olan "Sanatkarın Ölümü"nü yazmıştır. "

Gitti gelmez bahar yeli,
Şarkılar yarıda kaldı.
Bütün bahçeler kilitli;
Anahtar Tanrı'da kaldı.

Geldi çattı en son ölmek,
Ne bir yemiş ne bir çiçek;
Yanıyor güneşte petek,
Bütün bal anda kaldı.

Cahit Sıtkı Tarancı, 1953'te felç olur. Ya-
tağa bağlı ve yarı bilinçli olarak İstanbul ve
Ankara'da çeşitli hastanelerde tedavi gören
Cahit Sıtkı Tarancı'ya bir yıl kadar da Diyar-
bakır'da baba evinde bakılır. Tedavi için dev-
let tarafından 1956'da Avrupa'ya gönderilen
şair, 13 Ekim 1956'da Viyana'da vefat etmiş,
cenazesi Ankara Cebeci Asri Mezarlığı'na def-
nedilmiştir. Rahmetle anıyoruz.

Soldan sağa; kayınpeder İdris Tınaz,
Cahit Sıtkı Tarancı, eşi Cavidan Tarancı, ka-
yınbiraderi Oğuz Tınaz, baldızı Handan ve eşi,
Nihal Erkmeneoğlu, kayınvalidesi Bayan Tınaz.

Kaynakça: Prof. Dr. Mehmet Kaplan,
Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2, Der-
gâh Yayınları, İstanbul, 2016. / Asım Bezirci,
Otuz Beş Yaş, Can Yayınları, İstanbul, 2018. /
Varlık Dergisi, Şiir Üstüne Cahit Sıtkı Tarancı
ile Konuşma, İstanbul, 2010. / Cahit Sıtkı Ta-
rancı, Ziya'ya Mektuplar, Can Yayınları, İstan-
bul, 2019. / Prof. Dr. İnci Enginün, "Cahit Sı-
tkı'nın Mektupları", Tigris Dergisi, Diyarbakır,
2020. / Fikriyat Dergisi, Cahit Sıtkı Tarancı,
"Ölümden Bir Şeyler Umarak", İstanbul, 2019

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTINI HAZIRLAYAN SEBEPLER VE SONUÇLARI

ANUŞ
GÖKÇE

Kıbrıs 1571 yılında Lala Mustafa Paşa'nın fethiyle Osmanlı idaresine girdi. 1877-78 Osmanlı- Rus Savaşının başlaması üzerine Osmanlı Devleti'ne yardım etmek vaadiyle geçici bir süre için Ada İngilizlere bırakıldı. İngilizler, 1914 yılında I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti İngiltere'nin karşısında savaşa girmesini bahane ederek Kıbrıs'ı toprakları arasına kattığını ilan etti.

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkması üzerine Kıbrıs İngiltere'nin hâkimiyeti altında kaldı. 1947 yılına kadar adada Türk ve Rumlar her hangi bir sıkıntı yaşamadan varlıklarını devam ettirdiler. II. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan İtalya 1947 yılında Osmanlı devletinden aldığı 12 Ada'yı Yunanistan'a verince Kıbrıs'taki Rumların ENOSİS hayalleri yeniden depreşti. Bunun için İngiltere başvurarak Kıbrıs'ı kendilerine verilmesi istedi. İngiltere ise bazı tavizler vererek istikrarı sağlamak düşüncesinde olduğundan Rumların isteklerini ret etti. İstediklerini elde edemeyen Rumlar Ada'da terör estirmeye başladı. Hem İngiliz askerlerini hem de savunmasız Türkleri öldürmeye başladılar. Bununla da yetinmeyip olayı Birleşmiş Milletlere götürerek İngilizleri şikâyet ettiler ve Ada'yı kendilerine verilmesini istediler. Birleşmiş Milletler böyle netameli bir konuya girmek istemedi ve meselenin Rumlar ve Türkler arasında halledilmesini önererek reddetti.

Kıbrıslı Rumlar saldırılarını hem İngiliz hem de Türkler aleyhine genişlettiler. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın yarısını sömürgesi altına alan Sovyetler, Türkiye'den boğazları ve doğu Anadolu'dan toprak talebinde bulundu. Rusya tehlikesi karşısında Amerika'nın yardımını isteyen Türkiye 1950'de NATO'ya girmek amacıyla olduğu için Kıbrıs'taki Türklerin durumu ile ilgilenmedi. Türk kamuoyu Kıbrıs davasını bırakmadı ve sürekli soydaşlarının yanında yer aldı. 1952'de NATO'ya giren Türkiye kendisini rahatlamış hissederek İngilizlerin de teşvikiyle Kıbrıs meseleleriyle ilgilenmeye başladı. 1954-55'e gelindiğinde Kıbrıs'taki Türklerin durumu oldukça kritik-

leşmişti. Rum tarafı Yunanistan'dan askeri ve silahlı yardımı alarak Adayı Yunanistan'a bağlamak amacıyla Türk köylerine ve mahallelerine baskınlar yapıyor, silahsız ve savunmasız masum halkı katlediyordu. 1959'da Zürih'te İngiltere, Yunanistan, Türkiye ve Kıbrıs'taki Türk ve Rum liderler arasında bir anlaşma yapıldı. Bu Anlaşmaya göre Kıbrıs'ta Rum ve Türk cemaatlerine eşit oranda temsil ve yoğunlukta buldukları bölgelerde kendi belediyelerini, idarelerini kurma yetkisi veriliyor, devlet hizmetlerinden eşit oranda yararlanma hakkı tanınıyordu. İngiltere, Türkiye ve Yunanistan Garantör devlet oluyor, adada güvenliği sağlamak için belirli bir sayıda askeri birlik bulundurabiliyordu. Rumlar Türklere temsil ve devlet hizmetlerinden eşit oranda yararlanma hakkının verilmesini kabul etmek istemediler. İngiltere ve Yunanistan'ın baskısıyla kabul etmek zorunda kaldılar. 1960'ta Londra Anlaşmasından sonra Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Makarios Cumhurbaşkanı, Türk tarafının lideri Dr. Fazıl Küçük de Cumhurbaşkanı yardımcısı oldu. Mahalli idareler ve belediyeler teşkil edildi. Rum tarafı Türklere tanınan hakkı vermek istemiyordu. Devlet hizmetlerine daha çok Rumları alıyorlar ve Türkleri dışlıyorlardı. Fazıl Küçük'ün veto hakkını bile elinden aldılar. Toprak konusunda da Türklere zorluk çıkartmaya başladılar. Tedhiş hareketından sonra topraklarını terk eden Türk köylerine Rumları yerleştirmeye başladılar. İki taraf arasında huzursuzluk hat safhaya ulaştı. Türkler yoğunlukta oldukları bölgelerde kendi belediyelerini kurmaya başladılar. Rum tarafı bunları tanımadı ve kapattı. Rum Lideri Makarios 1964'te 1959 ve 1960 anlaşmalarını tanımadığını, uygulamadan kaldırdığını ilan etti. Bir taraftan da Rumlar Türk köylerine ve şehirlerine saldırılarını arttırdılar. 25 Ocak Kanlı Neol olayından sonra Kıbrıs'taki Türklerin artık hiç can güvenliği kalmamıştı. Türkiye 7 Haziran'da Kıbrıs'a askeri müdahale kararı

alınca Amerikan Başkanı Jhonson 5 Haziran'da Başbakan İsmet İnönü'ye ulti-matom gibi bir mektup göndererek Amerikan silah-larını bu harekatta kullanamayacağını bildirdi. Mektup şunları ihtiva ediyordu:

1) Türkiye garanti antlaşmasını tam işletmeden Adaya müdahale kararı almıştır. Türkiye henüz müdahale hakkını kullanamaz.

2) Türkiye tarafından Kıbrıs'a yapılacak askeri bir müdahale, kendisini Sovyetler Birliği ile bir çatışmaya sokabilir. Türkiye NATO'lu müttefiklerine danışmadan, onların rıza ve muvaffakiyetini almadan böyle bir hareket giriştiğine göre, acaba NATO'nun Türkiye'yi savunma yükümlülüğü var mıdır?

3) Türkiye ile Amerika arasında mevcut 12 Temmuz 1947 tarihli yardım antlaşmasının 4. Maddesine göre, Türkiye Amerika'nın vermiş oldukları silahları Kıbrıs'a müdahalede kullanamaz... (Prof. Dr. Fahir Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, C.2, s.593 vd., kronik Kitap Yay., 28. Baskı, 20 Kasım 2020- İST)

Bu mektup sayesinde Amerika'nın ne kadar iki yüzlü bir siyaset takip ettiğini öğrenmiş olduk. Aynı şekilde NATO üyesi Yunanistan'ın Kıbrıs için yaptığı yardımı ve Makarios'un Ada'da yaptığı katliamları, baskı ve yıldırma politikalarını görmezden geldiğini, Türklerin uluslararası antlaşmalardan doğan meşru müdafaa hakkını kullanmasını saldırı olarak niteliyordu. NATO diye diye çok büyük fedakarlıklar yaptığımız ve Amerikan çıkarları için Kore'de akıttığımız kanların bedelini bu şekilde görmüş olduk. Böylece istenilen hareket gerçekleştirilemedi. İsmet İnönü Jhonson'un mektubuna 13 Haziranda cevap verdi ve ardından bir Amerika ziyareti gerçekleştirdi.

Türkiye ile Yunanistan ve Rum liderleriyle Kıbrıs sorununa çözüm için görüşmelere devam etti.

1965'ten itibaren görüşmelere devam edildi. Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel verdiği demeçlerde Kıbrıs meseleleriyle yakından ilgilendiğini gösterdi. Bu da Makarios'u temkinli adım atmaya yöneltti. 21 Nisan 1967'de Yunanistan'da askeri darbe yapıldı. Darbe Hükümetinin başına Yargıtay Başsavcısı Kostantin Koliyas getirildi. 22 Nisan'da radyoda verdiği bir demeçte Kıbrıs'taki Türk varlığını azınlık olarak görüyor ve azınlık haklarının iyileştirileceğini söylüyordu. Aynı zamanda Batı Trakya'da yoğun halde yaşayan Türklere uyguladığı baskı, şiddet ve yıldırmanın dozunu gittikçe artırıyor. 28 Haziran'da Türk Dışişleri Bakanlığının sözcüsü verdiği demeçte Yunan Hükümetini Lozan'da Türklere verilen hakların yerine getirilmesi isteniyordu. Buna karşılık Yunan hükümeti, Hükümetin önünde çözülecek pek çok mesele bulunduğunu, iktisadi ve dış ilişkiler ile Kıbrıs meselelerinin ilk çözülmesi gereken şey olduğunu vurguluyordu. Bu dönemde hiç kimse Batı Trakya Türklüğü ile Kıbrıs meselesi hakkında doğrudan doğruya bir bağ kurmayı düşünmemişti. Yunan Hükümeti Batı Trakya Türklüğünü Kıbrıs meselelerinde bir koz olarak kullanıyordu. (Armaoğlu, a.g.e, s.598 vd.,)

Eski EAKO'cu ve şiddet yanlısı Grivas, Adaya gelerek Rum Milli Muhafız Birliklerinin başına geçti. Boğaziçi ve Geçitkale'de toplu halde yaşayan Türklere karşı topyekûn bir saldırı başlattı. Hedefi ise ENOSİS'in önünde en büyük engel olarak görülen Türk varlığının peyderpey imha edilmesi idi. 15-16 Kasım'da

bir değerlendirme yapan Türkiye Hükümeti, 16 Kasım günü TBMM’de anayasanın savaş ilanına ve TSK’nın yabancı ülkelere gönderilmesine dair 66. Maddesine dayanarak, Kıbrıs’a müdahale yetkisini, 435 üyenin 432’sininin oyu ile aldı. Bu karar zımnen de olsa Yunanistan’la bir savaş halini ön görüyordu. Bunun için İskenderun’da büyük bir çıkarma birliği hazırlandığı gibi Türk donanması da İskenderun’da toplanmıştı. Türkiye, Türk düşmanı Grivas’ın Adadan çıkarılmasını, sayıları 12.000’i bulan Yunan askerinin geri gönderilmesini istiyordu. Yunanistan, Türkiye ile savaşı göze alamadı, Birleşmiş milletlerin arabulucu vasıtasıyla ve baskılarıyla Türk tekliflerinin bir kısmını kabul etmek zorunda kaldı. 2 Aralık’ta Kıbrıs’a gönderdiği bütün Yunan askerlerini geri çekeceğini bildirdi.

Kıbrıs’taki Türk halkı da idarî işlerini rahatça yürütmek ve güvenliğini temin etmek amacıyla 29 Aralık 1967’de “16 Ağustos 1960 Anayasası’nın bütün kuralları uygulanıncaya kadar” Kıbrıs geçici Türk Yönetimini kurmuşlar ve başına da Rauf Denktaş’ı getirmişlerdi. Bu gelişme, Türkiye’nin “Federal Devlet” tezi alanında atılmış bir adım idi. Böyle bir idarenin tatbikini kolaylaştıran husus ise, 1963-64 ve 1967 Rumların mezaliminden kaçan Türklerin köylerini, evlerini baskınları bırakarak daha güvenli saydıkları bölgeler doğru göç ederek toplu halde yaşamaya başlamaları idi. Böylece Türk toplumu Rumların baskılarıyla ekonomik bir darboğazında içine sürüklenmiş oluyordu. 2 Aralık 1967 Türk Yunan Anlaşmasından dolayı ikili görüşmeler yeniden başladı. Görüşmelerde sağlanan yumuşak ortam Adadaki Rumlar üzerinde de etkisini göstermiş, en tabii ihtiyaçların karşılanması için Türklerin Lefkoşa’ya girip çıkmalarındaki baskıyı kaldır-

mışlardır.

Bu gelişmeler üzerine BM. Genel Sekreteri U Thant, 13 Mart’ta Güvenlik Konseyine bir rapor sunarak ikili görüşmelerin başlatılmasının faydalı olacağını belirtmiştir. U Thant’ın bu teşebbüsü üzerine Türk Cemaat Meclis Başkanı Rauf Denktaş ile Rum Yönetimi lideri Klerides, 2 Haziran’da Lefkoşa’da görüştükten sonra, 5 Haziranda Beyrut’ta bir araya geldiler. Bunu 24 Haziran’da Lefkoşa’da Ledra Palas Otelindeki görüşme takip etti. Böylece yıllarca devam edecek olan ikili görüşmeler başlatılmış oldu.

1968’de başlayan ve Kıbrıs’a yeni bir düzen getirmek için başlayan görüşmeler 6 yıl devam etti. Çünkü 1974’te gelindiğinde en küçük bir mesafe dahi kat edilmiş değildi. Rumların gayesi 1960 Anayasasında tanınan hakları dahi vermeyerek Türkleri bir azınlık statüsüne düşürmek ve Adayı Yunanistan’a bağlamaktı. Buna karşılık Türk toplumu ve Türkiye ise, Kıbrıs’ta Türk varlığının korunabilmesi, 1960 anayasasından daha fazla haklar ve yetkilerde görmekte idi. Bu politika başlangıçtan itibaren federal bir sistem olarak düşünülmüştü. Kıbrıs’ta Türk ve Rum iki ayrı federe devlete dayanması, Türk toplumu için en sağlam teminat olarak görülmüştü.

1974 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında kıta sahanlığı meselesi ortaya çıktı. Kıta sahanlığı anlaşmazlığı haziran ve temmuz aylarından devam ederken Kıbrıs Rum toplumu içinde de sürtüşmeler başlamış, Makarios’un Atina ile arası açılmıştı. Toplumlar arası görüşmelerin uzaması, ENOSİS’i gerçekleştirecek Yunan halkının desteğini kazanmak isteyen Yunan cuntasını kızdırmıştı. Yunan hükümeti, Ada’yı Yunanistan’a ilhak vaktinin geldiğine inanıyor, fakat Makarios’u engel olarak görü-

ACZİMİN GİRYESİ

**Ahmet
Sevgi**

VARLIK VE YOKLUK

*Bir eli yağda bir eli balda olanlar ne bilsin yokluğu,
Feleğin çemberinden geçenlere sor sen açlığı, tokluğu.*

(Ahmet Sevgi)

yordu. Bu sebeple Atina adadaki Yunan askerlerini kullanarak Makarios aleyhine faaliyetlere girişti. Sertlik taraftarı Rumları Makarios'a karşı kızdırttı. Makarios 2 Temmuzda Yunan Cuntası Başkanı Fedon Kizikis'e yazdığı bir mektupta Atina'nın hareketlerini protesto etti.

Atina'nın bu mektuba cevabı sert oldu. 15 Temmuz 1974 günü eski EOKA'cı tedhişçilerinden ve cinayetleriyle meşhur olan Nikos Sampson, Rum Milli Muhafız teşkilatını da yanına alarak yaptığı bir darbe ile Makarios'u iktidardan düşürdü ve Adada "Kıbrıs Elen Cumhuriyetini" kurdu.

Türkiye bu oldubitti karşısında sesiz kalamazdı. 17 Temmuz'da Londra'ya destek için giden Başbakan Bülent Ecevit eli boş döndü. 19 Temmuz'da Türk Hükümeti Meclisten Kıbrıs'a müdahale kararı çıkartarak 20 Temmuz sabahı Kıbrıs'a çıkarma yaptı. 20 Temmuz'da Türk askeri hava kuvvetlerinin himâyesinde Girne Plajına çıkarken Lefkoşa Girne yolu üzerinde ve Lefkoşa yakınlarındaki Gönyeli'de indirme yaptı. Rum ve Yunan kuvvetlerinin sert mukavemetleri karşısında şiddetli, çarpışmalar oldu. 22 Temmuz'da Birleşmiş Milletlerin arabuluculuğuyla ateşkes yapıldı. BM' isteği üzerine üç ülkenin Dış İşleri Bakanının Cenevre'de bir araya gelmelerini istemiştir. 25 Temmuz'da Cenevre'de iki taraf görüşmeye başladı. 30 Temmuz'da Cenevre'de imzalanan deklarasyonda tarafların hâkimiyetleri altındaki toprakları genişletmeyeceklerine dair söz veriliyordu. Çünkü ateşkes başlamasına rağmen Rum tarafı saldırılarına devam etmiş ve Türk askeri mukabele ederek topraklarını genişletmişti. 8 Ağustos II. Cenevre Konfe-

ransı toplandı. Cenevre konferanslarından tatmin edici bir cevap alınmayınca 14 Ağustos'ta Türk tarafı konferanstan çekildi. 15 Ağustos'ta Türkiye, Adaya ikinci kez çıkarma yaptı. İlk çıkartmada %31'ni ele geçiren Türk kuvvetleri ikinci çıkartma da %38'ünü ele geçirdi. 16 Ağustos 1974 akşamı ateşkes imza edildi. Harekât Amerika ve Sovyetlerin sert protestosuyla karşılaştı.

Sonuç

Kıbrıs Barış Harekâtını hazırlayan sebepler hep batılılar tarafından görmezlikten gelindi. Rumların Adada Türklere karşı uyguladığı baskı, şiddet ve katliamlar Avrupa devletleri tarafından uygun görülürken Türk askerinin ve Türk halkının nefsi müdafaası işgal olarak görüldü ve hâlâ görülmeye devam ediliyor. Amerika 1974'ten 1978'e kadar Türkiye'ye silah ambargosu uyguladı. 1978'de Ortadoğu'da ve Türkiye'ye gelişen Amerikan düşmanlığı karşısında 1978'de ambargoyu kaldırdı 1974'te kurulan Kıbrıs Türk Devleti 1983'te Rauf Denktaş ve ekibinin üstün gayretleriyle parlamentolu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti adını aldı ve Rauf Denktaş ilk Cumhurbaşkanı seçildi. Ömrünü Kıbrıs meselesine adayan ve yeni kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Devletini Birleşmiş Milletlere tanıtmakla geçiren Denktaş, zamanın Türk Hükümeti tarafından yalnızlığa itilmiştir. Denktaş'ın davası bir aralık Kıbrıs'ta sekteye uğrasa da şu anda yeniden canlanmış bulunmaktadır.

Kıbrıs ve Anavatan'daki Türklerin ve Bütün Türk Dünyasının, Kıbrıs'taki Türk varlığının korunmasına ve devletinin tanınması ile ilgili sıkıntılara yardımcı olmaları dileğiyle...

TÜRKÇÜ YAZAR AKA GÜNDÜZ'ÜN BAZI MAKALELERİNDEKİ HATIRALAR VE TESPİTLER

MUSTAFA ÖZCAN

GİRİŞ

Asıl adı Emin Âli olan Aka Gündüz (1886-1958) çok verimli bir yazardır. Pek çok eseri ve makalesi vardır. Eserlerin listesini şairler ve yazarların hayatlarına dair kaynaklarda bulmak mümkündür. Şükran Kurdakul, Şairler ve Yazarlar Sözlüğünde 70'e yakın eseri olduğunu yazmaktadır.¹

Kim dergisinde hayatı bütün ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Okurların bu Türkçü yazarı iyice tanıyabilmesi için Kim dergisindeki bu yazıyı bütünüyle aktarmakta fayda vardır:

"1880 yıllarında doğmuş, dört savaş yaşa-mış, İmparatorluktan Cumhuriyete geçiş devrinin bütün badirelerini atlatmış, çok çetin şartlar altında kişiliğini bulmuş ve eserler vermiş büyük bir neslin son mümes-silleri artık birer birer aramızdan ayrılıyorlar. Çok hareketli, çok cepheli bir yazar olan Aka Gündüz, son yıllarda manevî bir inzivaya çekilmiş, bir zamanlar çok sevilen eserleri onları severek okuyanlarla birlikte yaşanmış, yerlerini yeni gelenlere bırakmışlardı. 1953 yılı martında onu Keçiören'deki köşkünde ziyaret etmiş, bir zamanların bu pek canlı, verimli zekâsını, anılarının uyuşturucu havası içinde, ihmalden, unutulmaktan şikâyet eder bulmuşum. Saatlerce karşılıklı oturmuş kavga ve ülkü arkadaş Ömer Seyfettin'den 1880 neslinin bu en erken ölen değerli simasından söz açmıştık.

Aka Gündüz, 1885 yılında, babası Rize-li Fincioğulları'ndan binbaşı İbrahim Kadri Bey'in eşkiya takibinde bulunduğu sıralarda, Alasonya civarında bir dağ köyünde doğdu. Çocukluğu Balkanlarda geçti. Bu hayatın ve çocukluk muhayyelesinde yer eden canlı ve hareketli manzaraların, onun heyecanlı mizacında da eserlerinde de derin akisler bıraktığı söylenebilir. Önce Serez, Selanik Askeri Rüştiyelerinde okumuş, sonra İstanbul'a getirilerek Eyüp'teki Askerî Baytar Rüştiyesine verilmişti. Bu okulun subay çocuklarına mah-

sus bölümünde ünlü hikâyeci Ömer Seyfettin ve Paşa Kâzım (Kâzım Çanakkale)'la birlikte okumuştur. Buradan Ömer Seyfettin'le birlikte mezun olarak Edirne Askeri İdadisine gitmiş, Harbiye'yi de hastalığı yüzünden ikinci sınıfında bırakarak Paris'e tahsile gönderilmişti. Orada Güzel Sanatlar Okuluna ve Hukuk Fakültesine iki yıl devam ederek bitirmeden döndü. Meşrutiyetle birlikte devamlı olarak yazı yazmağa başlayan Aka Gündüz'ün asıl adı Hüseyin Avni idi, bunu yazılarında Enis Avni kılığına soktu ise de o devrin ünlü askeri şahsiyetlerinden Hüseyin Avni Paşa ile bir iltibas olmasın diye takma ad kullanmak lüzumunu hissetti. Arkadaşı Ömer Seyfettin'in tavsiyesi ile "Aka Gündüz" takma adını aldı. Sanat hayatında kullandığı takma adların sayıları pek fazla olduğu halde bu ad hepsini, hatta kendi asıl adını bile unutturdu. 31 Mart hadisesi üzerine Hareket Ordusu'na katılarak İstanbul'a gelen Aka Gündüz, ateşli yazıları ve hitâbeleriyle o devrin siyasî hayatında önemli roller oynadı, memleketimizde ilk önce "gösteri yürüyüşleri"ni o düzenledi. Meşrutiyet devrinde kısa bir müddet devlet memurluğu yapıp ayrılmış, gazeteciliği ve yazarlığı meslek edinerek ölümlüne kadar bu alanda çalışmıştır. İstanbul'un işgali sıralarında Millî Mücadele'yi tutan yazıları, mitinglerdeki heyecanlı konuşmaları üzerine işgal kuvvetleri tarafından tevkif edilerek Malta adasına sürülmüş, Millî Hükümetin tavassutu ile kurtularak Ankara'ya geldiğinde yeniden basın hayatına dönmüş, 1 Aralık 1932-1946 yılları arasında Ankara milletvekilliği yapmıştı.

Birkaç yıldan beri sağ tarafından felçli olarak evine kapanmıştı. Meğer amansız bir gırtlak kanserinden de muzdaripmiş. Ses telleri bozulduğundan son birkaç haftadır konuşmıyormuş.

1 Şükran Kurdakul, Şairler ve Yazarlar Sözlüğü, Ataç Kitabevi, İstanbul 1971, s.28

4 Kasım'da ağırlaşması üzerine Ankara Hastanesine kaldırılmış, yapılan müdahalelere rağmen kurtulamayarak 7 Kasım Cumartesi gecesi sabaha karşı göçmüştür.

1900'dan sonra tpkı arkadaşı Ömer Seyfettin gibi Edebiyat-ı Cedide tarzında şiirler yazarak yazıya başlayan Aka Gündüz, dikkati çeken ilk yazılarını Selanik'te çıkan "Çocuk Bahçesi" ve "Genç Kalemler" dergilerinde yayınladı. Trablus ve Balkan savaşlarının felâketlerini açık, terkipsiz bir Türkçe ile dile getiren bu şiirler ve "Tanin" gazetesine yazdığı heyecanlı hitabelerle adını çabuk duyurdu. Bu hazin, gözler yaşartan şiirlerin bazı parçaları hâlâ kulaklarda çınlar:

Ağla bülbül, çok zehir var dilinde
Türk kalmamış koca Urumelinde.

Mağlubiyetlerle, hicretlerle en derin yerlerinden yaralanmış yürekleri coşturan bu şiirlerindeki temiz dil, içten gelen samimiyet, o günlerin duygularına tercüman oluyordu. Gelecekte de Aka Gündüz'den kalan en değerli hatıralar arasında bu günlerin yer alacağını sanıyorum. "Yeni lisan" ve "Millî edebiyat" tartışmaları sırasında yazdığı "Yarım Türkler" ve "Muhterem Katil" piyesleri, Türklüklerini bir ayıp gibi saklayan, mayaları bozuk olanlardaki aşâklık duygularını hicvediyor, millî duyguları coşturuyordu. O günlerde bir ihtiyacı karşılayan bu aşırı duygu ve heyecan vasıfları onun yazılarından bir daha kopmadı, bütün eserlerinde, hatta 1928'den sonra yazdığı romanlarda bile devam etti.

Meşrutiyet yıllarında bir aralık "Karagöz" adındaki mizah gazetesini de yayınlarken manzum ve mensur mizah yazıları da yazdı, bu alanda çok güçlü bir istidadı olduğunu gösterdi. Ama onun edebî alanda en süreli, en geniş faaliyeti 1928'den sonra roman alanında oldu. Bu yerli, kısa cümleli, çok hareketli, asabî tempolu popüler romanları, 1928-1940 yılları arasının en çok okunan eserler arasında idi. Gazete ve dergilerde kalan artarda çalaka-lem yazılmış bu romanlarının sayısı 60'ı bulur, 40 tanesi de kitap biçiminde yayınlanmıştır.

Romanlarında haksızlıklara, toplum yaşıyışının bozukluklarına saldırır, kandırılmış kadınlara ateşli bir kalemle acır, isyan ederdi. Üslûbunda ve sanat anlayışında kısa ve keskin, müsamaha tanımayan ifadesin-

de yetişme şartlarının, heyecanlı mizacının akislerini bulmak kabildi. Romanlarının bir kısmında Millî Mücadele günlerinin havasını vermek istemiş, bazılarında da devrimlerin savunmasını yapmak istemiştir. Bu tutumu ile eserlerini cumhuriyet devrinin meselelerinden çıkarmak, o yıllarda çok istenen bir soy dâva edebiyatına yönelmek istiyordu. Bu eserlerdeki tefrika romanlarına has dağınıklık ve yapı kusurlarını çok sayıda eser vermekle telâfi ediyor, halk tarafından beğenilerek okunuyordu. "İki Süngü Arasında", "Bu Toprağın Kızları", "Dikmen Yıldızı" en çok sevilen eserleri arasında idi.²

Şiirleri ile bozgunundan bozguna düşen milleti bir zamanlar ağlatan, çocukları için temiz öğütler veren, çok güzel şarkılar yazan, okul ve gençlik sahneleri için millî piyesler, bir devri içine alan romanlar, çok başarılı mizah yazıları yazan Aka Gündüz, yakın devir edebiyatımızda bir zamanlar parlayan parlak isimlerden biri idi.

Aka Gündüz'ün birkaç gazete de çeşitli yazılar yazmıştır. Yeni Sabah, Vatan gazeteleri bunlardan sadece ikisidir. Bu yazılarda bizlere orijinal gelebilecek pek çok açıklama ve bilgi bulunmaktadır.

Üç devri görmüş bir yazar olarak ondan öğreneceklerimiz vardır. Günümüz okuru, geçmişin bu tanıklıklarından yararlanabilir. Biz bu düşünceyle onun Vatan gazetesinde 1942 yılında çıkan bazı makalelerinden bahsedecek ve oradaki hatıraları nakledeceğiz. Bu makalelerden naklettiğimiz kısımlar, tarihe ve belli olaylara ışık tutacak mahiyettedir. Aka Gündüz'ün verdiği bu bilgiler pek çok kişi için yeni olduğunu düşünebiliriz. Ayrıca yazarın hayatında kimi olaylara da ışık tutmaktadır. Böylece biz Aka Gündüz'ü daha iyi tanımakta ve değerlendirme imkânına kavuşmaktayız.

Anılar ve Tespitler

Vatan'da çıkan "İlk Aç Kaldığım Çocuk Bayramı"nı 23 Nisan Çocuk Haftası münasebetiyle kaleme almış ve yazısına şöyle girmiştir:

"Ben ne sonradan görmüşlerdenim ne de ilkin en çokça görüp azatmışlardan. . . Bununla beraber hayatımda başıma gelenler yarı pişmiş kame ekmeğinin başına gelmemiştir.

2 Şükran Kurdakul, Şairler ve Yazarlar Sözlüğü, Ataç Kitabevi, İstanbul 1971, s.28

Bunlardan en çoğu aç kalışlarımdır” demiş ve sonra üvey annesinin aç bırakışından başlayarak gönüllü açlık egzersizi yapılarına kadar çok çeşitlisini yaşadığını bildirmiştir.

İlk aç kaldığı çocuk bayramını anlatmaya başladığında önce “canı cehennemde kavru-lasica üvey analarımdan biri babam bu bakımdan pek hamarattı kendisini haftada dört beş övün aç bıraktığını, bunları da işlemediği suçlardan dolayı yaptığını söylemekte, babası “Akşam üstü kışladan gelince kendisin sofraya çağırıldığı için bunu açlık saymadığı”nı eklemektedir. Daha sonra da çocuk bayramında yani tam elli yıl önce-1942’den hesaplanmalı aç kalışını kendisi şöyle anlatmaktadır:

“Makedonya’nın meşhur Serez şehrindeyiz. Mevlana’ya giden caddenin solundaki sokakta oturuyoruz. Karşımızda Naşit Beylerin kocaman konakları var. Naşit Bey, zenginlikte ve kibarlıkta Akil Beylerle Abdüş Efendilerin ve Belediye Reisi Hacıciğla boy ölçüyordu. Görmedim ya derlerdi, kürekle altın ölçerlermiş. Hey gidi Rumeli koca Türkleri hey! İşte bu Naşit Bey ailesi vakıf mı yapmış, ne etmişse etmiş, her yılın mayıs ayında birkaç günü mektep çocuklarının bayramına bırakmış.

Yeşil Serez bu. Çiçekli mayıs ayının ilk cuma günü bizim mekteplere düşmüş. Beş altı mektep Benligölge’ye gidecek dört beş mektep de Hisarardı’ya.

İkisi de cennet mi cennet. Korular, sular, çağlayanlar, baharlar, yeşillikler.

Erken uyandım. Dürülüp cam halkaya sokulan yemek peşkirimi kuşak gibi belime sardım. Çatal bıçak mekruh olduğu için almadım, yalnız kaşığımlı belime soktum. Duvar takviminin kağıdına sardığım küçük bir sabunu da cebime attım. O devirde kır ziyaretlerine böyle gidilirdi. Onca çocuğa kaşık nereden bulsunlar?

Herkes mektebinin önünde toplandı. İkişerle tabur olduk. Mevlâna-Varoş-Başkule yolu ile Benligölge yolunu tuttuk.

Yemek listesini bilmeyen var mı? Terbiye- li çorba, kuzu etli pilav, ırmik helvası, salata...

Çocukluk bu ya. Öğleye kadar oynadıkça oynamışız, koştukça koşmuşuz. Karnlarımız zil mi zil. Düdük ötünce sofralarımızdaki yerlerimizi kaptık.

Aman! Peşkir yok. Belimden düşmüş! Zaman! Kaşık yok, peşkirle beraber düşmüş!

Kimden kaşık istersin. Başöğretmen bile beline soktuğu kaşığın sapını elinden bırakmıyor. Hay Allah! Ne yapmalı ki? Çorba geçti, etli pilav uçtu, helva göçtü, salata lengerinin dibi görünüyor!

Ağlamaklı olayazdım!

Hem çocuk hem kaşiksiz peşkirsiz, hem aç!

Akşamüstü eve halsiz, bitkin, perişan döndüm.

Üvey anam, bayram yerinde çok oynadığım, çok yediğim için hastalandığımı babama söyledi. Evde de bir perhize çekmesinler mi? Babam kılıbık değildi ama, nedense çok defa üvey analarıma uyardı. “Yavrucuğum hastalanmış” diye bana iki çorba kaşığı Hint yağı da içirdi!

Sekiz on gün döşeklere serile kaldım. Anan yahşi baban yahşi. Nafile, hiçbir para etmedi. Nuriye hanımanenin mi dediği doğrudur, bacak kadar yumurcak benim mi? Açlığın ve açlık üzerine hintyağının ne demek olduğunu o zaman anladım! Onuncu günü mü, kırk sekizinci haftası mı ne. Kendi kendime:

-Bre Avni dedim, -Benim küçük adım Avni’dir, - sen bu gidişle daha çok aç kalırsın. Şimdiden başının çaresine bak!

Mukadder olan mukadderdir, tedbir gerekmez. Ondan sona çok aç kaldığım günler oldu.

Fakat size bir şey söyleyim mi? İnsan, hayatında hiç olmazsa üç beş defa aç kalmalıdır. Bu, elzem bir şeydir. Barende yer bulacağım diye kâğıttan diploma arayacağınıza hayat üniversitesinde üç beş kere aç kalınız.

Benim kâinata metelik vermediğim birinci sebebi budur. Ben bileğimde geçim bileziği olduğu halde aç kalanlar arasında rekor yapmış bir entifüpten adamım. Ama, rekorumla iftihar ederim. Bununla beraber Serez’de ilk aç kaldığım çocuk bayramını unutamıyorum. Açlığa idman etmiş bir rekortmen olmama rağmen...”³

İkinci yazı da “Gizli Basra Raporunun İç-yüzü”dür. Yazar 1914-1918 Birinci Dünya Harbi sırasında Karagöz gazetesinin başyazarlığını ve müdürlüğünü yapmaktadır. Bir sabah gazeteye geldiği zaman Kosti Efendi, Umum Müdürlük’ten arandığını, kendisine telefon etmesinin söylendiğini bildirir. Aka Gündüz, Umum Müdüre telefonla ulaşır.

3 “İlk Aç Kaldığım Çocuk Bayramı”, Vatan, Sayı:556, 25 Nisan 1942, s.2

O da "Dahiliye Nazırı Talat Bey'in önemli bir mesele için kendisiyle görüşeceğini, hemen Talat Bey'e telefon etmesi gerektiğini belirtir. Talat Beyi tanıdığı için aracıya gerek kalmadan telefonla konuşur. Talat Bey de şöyle der: "Kardeşim, seni rahatsız ettim. Bizce mühim bir mesele var. Senden bazı şeyler soracağım. Birkaç dakika için bana gelebilir misin". Gider, kendisini hemen kabul eden Talat Bey'le aralarında şöyle bir konuşma geçer:

-Biliyorsun ki Basra ve havalisi umum vali ve komutanı Süleyman Askeri kendi kendini şehit etti. Basra'dan çekildik. Fakat bizim bir adamımız Basra'da kaldı. Bu adamımız geçen gün İstanbul'a geldi. Bize şöyle bir rapor verdi. "Ben size Basra'dan İngilizlerin hazırlığına dair çok gizli bir rapor vermiştim. Dün gece Perapalası otelinin yemek salonundaydım. Bir Amerikalı gazeteci ile tanıştım. Gazeteci birdenbire bana dedi ki:

"Bravo size! Gizli, Basra raporunu mükemmel yazmışsınız. Hayretler içinde kaldım. Aramızda şu kısa konuşma geçti:

- Böyle bir raporu size kim haber verdi?
- Raporun bir kopyesini görüp okudum!
- Bu kopyeyi size kim verdi?
- Aka Gündüz!

Böyle bir gizli rapor Aka Gündüz'ün eline nasıl geçer? Aka Gündüz kimdir? Ne cüretle böyle bir raporun kopyesini bir ecnebiye verilebilir. Berayı sadakat arz olunur"

Talat Bey tatlı bir gülümseme ile Aka Gündüz'e şöyle der:

"Böyle bir şey olmayacağına yüzde milyon eminiz. Sen yapmazsın. Maksudumuz seni zan altında bulundurmamak değil. Fakat ortada resmi ve gizli bir rapor var. Bunun bir kopyesi bir ecnebi gazeteciye verilmiştir. Müessesemiz içinde acaba bunu kim yapabilir? Bunu öğrenmek istiyorum. Bunun için senin malumatına müracaat ettim."

Aka Gündüz şaşırır. Yüzü bembeyaz olur, tırnaklarını istemediği halde avuçlarına batırır. Şakaklar atar, kalbi burkular. Hiçbir şey bilmediğini söyler. Kendisi için bu raporu veren adamın adını sorar.

Talat Bey, "bu raporu Aka Gündüz verdi" diyen adamın adını verir. Aka Gündüz'ün şaşkınlığı iyice artar ve dudaklarından şu sözler dökülür:

"Bu adam nasıl olur beni tanımaz da "Aka Gündüz kimdir?" diye sorar? Beni pek iyi tanır. Ben onun adını lekelememek için Varna gazinosunda bir Bulgar garsona tokat attım. Ben onun sıfatını korumak için Sofya'nın metrdotelini merdivenlerden yuvarlamaya kalkıştım. Ben onun... Hayır! Söylemeyeceğim. Sadece o beni pekâlâ tanır ve memleket işlerinde nasıl bir adam olduğumu bilir diyeceğim.

Böyle bir sır verilmiş veya satılmışsa o ağır suçu adamınız bende değil, kendi yakınlarında aramalıdır. Bunu da ben bilirim. Bu adamınıza namussuz desem değil; iftiracı dalkavuk desem değil!.. Müsaade ediniz de sadece "dört başı mamur, katmerli hımbıl" diyeyim.

Talat Bey de üzülmüştür. Tahkikatın selameti için inandığı ve güvendiğini bildirdiği Aka Gündüz'e bunu kimseye söylememesini tembih eder. Aka Gündüz de sözünü tutar. Bir süre sonra tahkikatın onu ilgilendiren tarafı da meydana çıkar. Ne öyle bir raporun kopyesi yabancılara verilmiş, ne de onun bu işten zerre kadar malumatı varmış". Yazar bu olaydan aradan yirmi yedi sene geçtiği halde hâlâ üzüntü duyduğunu belirtmiştir.⁴

Birinci Dünya Savaşında bir ihtiyat ve korunma tedbiri olarak kurulan işe işleri ile ilgili gazete haberleri ona, vaktiyle bu kurumu yöneten Topal İsmail Paşa'yı hatırlatır. Onunla ilgili hatıraları da kısaca anlatmak gerekir:

"Dört yıl süren geçen Umumi Harbi'nin çamurdan ekmeğinden ipekli çorabına kadar her maddenin, her nesnenin arasına İsmail Paşa'nın adı kanşırıldı; çok defa acı acı ve az defa tatlı tatlı.

O devri ve sivrilerini bu nesle tanıtmak gerektir. O devrin karanlığını bilmeyen bu devrin-bütün eksikleriyle beraber-aydınlığını anlayıp takdir edemezler. Büyük inkılabımızı tanımak için yakın mazimizi bütün iç yüzüyle yeni nesle öğretmeyi milli bir ödev olarak almalıyız. Neyse, ukalalığı bırakıyım da konuma geleyim. Topal İsmail Paşa kimdi?

Yemen ellerinde kan döküp can veren Türk ordusunun- evvelki silah arkadaşları gibi- vazifeye tapan bir yarbayı idi. En az yüz yıl Yemen ellerine sürülen Türk ordusunun her ferdi o çöllerde bir şey feda ederdi. Yarbay İsmail Hakkı Bey de gençliğinden bir parça ile bacaklarından bir tanesini bırakmıştı.

4 "Gizli "Basra Raporu"nun İçYüzü", Vatan, Sayı:585, 24 Mayıs 1942, s.2

Ana vatana albay olarak nasılsa dönebildi ve yerinde bir mükafatla generalliğe yükseldi. Genel kanaat mertebesine varan doğruluğu yüzünden levazım genel direktörlüğüne getirildi. Dünya Harbi çıkar çıkmaz memleketin sivil işe işlerini de eline aldı. İşte manevi felâket uçurumunun ilk açılışı...

Dünyanın her yerinde her tarafında böyledir: Birisi ki büyük işlerin başına geçer ve o işlerin çoğu paraya, keseye dayanır, o adamın sebepsiz ve otomatik olarak düşmanı, kiskanani, iftira edeni peyda olur. Bunun önüne geçmek zordur, beşer henüz o mutlak fazilete erememiştir. Sahici hırsıza hırsız diyemezsiniz, suçlu siz olursunuz. Fakat sahici doğruya her kötü ve kara sıfatı verebilirsiniz. Suç onun masum boynuna demir bukağı ağırlığıyla sarılır. Beşerin temyiz kudreti ve gerçek fazileti natürel olsaydı dünyaya sayısız önderler, peygamberler gelmezdi. Neyse bilgiçlik taslayacağıma konuya döneyim.

O güne kadar hiçbir içtimai, idari teşkili olmayan bir memlekette isterse kırk yüz, seksen yüz Topal Osman Paşa olsun, işler yine bozuk düzen gider. Bu yüzden işe işleri de vakit vakit bozuk düzen gitmeğe başlamıştı. Şikâyetler, sızıltılar, mızrgırlar hep İsmail Paşa'nın omuzlarında yük, altında kara damga

oluyordu. Nitekim o yükte o damga, paşadan sonra, hayatı boyunca bir santim çalmamış olan Kara Kemal'e ciro edildi.

O devirde bir işe ve idare bozukluğu yok mu idi? Vardı, hem gırtlığı aşacak kadar vardı. Fakat biricik suçluları ne paşa idi ne Kara Kemal. Fırsat kollayan, dehrin ahkâmını nasılsa ele geçiren fertlerde, zümrelerde idi. Paspal, toprak, koçan kırığı, çürük süpürge tohumu çamuruna ekmek deniliyordu. İpliğini bükebilen; her şeyi katkısız, ucuz ve bol bulurken, koca bir millet can ihtiyacının binde birini olsun bulaşık ve karışık bile olsa bulamıyordu. Açık konuşmak, hayduda haydut, alçağa alçak demek mümkün değildi.

İyi amma, Topal Paşa'nın da hiçbir suçu, taksiri, günahı yok muydu? Evet, yalnız iki gafleti vardı: O kadar. İki gafleti. Birinci gafleti: Milli bir ticaret hayatı yaratmak. Şüphesiz ki bu çok iyi bir fikir, bir idealdi. Ne yazık ki tatbiki sakattı. Milli ticaret, onun başarabileceklerin ellerine verilirse müspet cevap alınır.

İkinci gafleti: Dürüst olmalarına rağmen bu işlerin ehli olmayanları himaye etti. Bu gafletin sonuçları çok hazin oldu. Memleketin milyonları, o beceriksiz ellere geçti ve aradan üç yıl geçmeden hepsi sapır sapır döküldüler ve milyonları yel üfördü, su götürdü.

MESNEVİ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

آن زکاتی دانکه غمکین را دهی
کوشرا چون پیش دستانش نهی

*Onun dardına kulak astın, elemelerini
dinledin mi bil ki bu, dertliye
verdiğin bir zekattır.*

(Hz. Mevlânâ)

DETT DİNLEMEK
*Dertlilerin dertlerini dinle, gönüllerine neşe kat,
Allah indinde eminim yoktur bundan daha makbul zekât.*

(Ahmet Sevgi)

Ve suç yine o iki kişinin omuzlarında, kara damga yine o çiftin alınlarında kaldı. Öyle hallere rastladım ki hâlâ şaşa, şaşa bir olurum. Meselâ gün geldi ki gerçek haramilerle gerçek suçlular ve yurdun işe kaynaklarını açıkça yağma edenler birer fazilet merdiveni kurup üstüne çıktılar ve Topal İsmail ile Kara Kemal'e, "Hırsız!!" diye haykırdılar. Bunların – ne cilvedir ki- yüzde doksan dokuzu onların himaye ettikleri insanlardı.

Ben o devirde hırsıza hırsız diyen doğrunun, hırsız tarafından takibata uğratıldığına da şahit olmuşumdur! Hayat çok defa bulanık, çirkeften bir seldir; ne mutlu paçasını, sandalını kurtarana. . .

Benim şahsi kanaatime göre Topal İsmail Paşa o devrin işe işlerinde gafil, fakat tam dürüst bir insandı. Bu kanaatimi iki kaynaktan aldım. Yoksa paşa ile ne işe ne milli ticaret işlerinde zerre kadar tanışıklığım yoktu. Ömrümde iki defa, çoğun çoğu üçer, beşer dakika konuştum. O da hapisanede. 1912 buçukta ikimiz de meşhur Bekirağa bölüğünde mahpusдук. İhtilattan memnu olarak yattığımız odalar karşı karşıya idi. Bir gün paşa ağırca hasta oldu. Hain hürriyet ve itilafçılar bu hastaya ne doktor gönderdiler ne hastahaneye kaldırdılar. Bir gün canımı dişime takarak en başlarıyla kavga çıkardım. Nihayet bana "Allah belanı versin!" diyerek ona doktor getirdiler. İkincisi de iyi olduktan sonra karşıdan karşıya bana teşekkür etmesi oldu.

Şimdi bana kanaat veren iki noktayı söyleyelim: 1 incisi: Bir gün mecliste işe işleri ve Topal Paşa hakkında şiddetli tenkitler oldu. Yolsuz muhaliflerle Türk olmayanlar paşanın atılmasını istediler. Büyük Türk rahmetli Talat Paşa kürsüye fırladı. Aşağı yukarı şöyle söyledi:

-Onu atmakla cepheleri ve gerilerini aç bırakamayız. Bunu tekeffül eden kim varsa, yerimize geçsin!

Bundaki önemli manayı anlamak zor değildi.

2 incisi: Malta'da geçen bir hadisedir. O devrin Harbiye Nazırlığı Müsteşarlığını ve Ordu Komutanlığını yapmış olan Mahmut Kâmil Paşa, Malta'da esirlik arkadaşımı. He-

men her gün bir iki saat bu Halepli Türk'le konuşur, dertleşirdik. Bana çok surlarını vesikalarıyla açmaktan çekinmemiştir. Paya pay iki yıl bir kale içinde yaşadık!

Hayatında en çok sevdiği iki üç yaşlarının-daki biricik yavrusu idi. Fakat bu derin sevgiyi hiçbir zaman, o günkü vatanın ıstırapları üstünde tutmamıştır. Topal İsmail Paşa ile çok sevişirlerdi. Bir gün kale avlusunun sıcak bir gölgesinde rastladım. Çok müteessir olduğu belli idi. Saklamayacağını bildiğim için sebebini sordum. Gözleri doldu ve bana Almanya'dan gönderilmiş bir mektup uzattı. Mektup Topal Paşa'dan geliyordu. Açıklamaya hakkım olmayan uzun satırlardan sonra bir yerinde ve şu mealde birkaç satır okudum: (... İşte böyle azizim Mahmut Kâmil, yıllarca, bütün hücumlara rağmen himaye edip, milli ticaret nazariyeleriyle adam ettiğim insanların hemen hemen hepsi benden dirsek çevirdiler. Oturduğum pansiyonun birikmiş aylıklarını – ki büyük bir yekûn değildir- olsun ricalarına ve döktüğüm yüz suyuna rağmen göndermediler.

Bazıları da hakaretten bile çekinmediler. Belki bir aylık bile geçineceğim kalmadı. Bu gurbet ellerinde ne yapacağımı bilmiyorum. Fakat bunlarla seni ne diye üzüyorum? Serbest bir esirin kapalı bir esiri üzmesi doğru olmaz. Sadece bir dertleşme...)

Paşanın bu satırları aynen değildir. Fakat ona yakındır. Ses çıkarmadım, sustum. Çünkü Mahmut Kâmil Paşa sessizce ağlıyordu. Hayatta birçok şey bilmem ama böyle dökülen gözyaşlarına hürmet etmeyi bilirim.

Gözlerinin kuruduğu bir anda mırıldandım: Ne yapılabilir ki...

-Evet, dedi. Ne yazık ki zengin değilim. Fakat bir çare buldum. İstanbul'da, Bakırköyündeki evimde kendi malım olan bir hususi otomobilim var. Şimdi eve yazacağım. Fiyatına miyatına bakmasınlar, kaçça kaç satsınlar. Tutarının yarısını ona gönderebilmek çaresini arasınlar. Kalan yarı bedelinin yarısını kendileri alkoysunlar, öteki yarısını da bana göndersinler.

Yanımda yazdı, benimle posta kutusuna attırdı ve o iş böyle bitti."⁵

5 "İşe İşleri ve Topal İsmail Paşa", Vatan, Sayı:515, 15 Mart 1942, s.2-3